

"מנדיכם", מנדיהם של בעלי התלמוד — אלו עמי הארץ, אשר תלמידי חכמים שנואים עליהם, ומתועבים להם כמו נדה.

וכל אחת מהכתות האלו אומרת: למען שמי, יכבד ה', ונראה בשמחתכם!

והיינו, שכולם יחד מצפים לעת שבה יתגלה כבוד ה', ויראו אז כולם את שמחתם של תלמידי החכמים.

שמא תאמר, פסק סברם, ובטל סיכויים של כל אלו, שהרי הכתוב אומר: "אמרו" אחיכם שונאיםכם מנדיכם: למען שמי יכבד ה'! ומשמע שהם אמנם אומרים כן ומצפים לכך, אבל אכן לא יזכו לראות בהתקיימות בקשתם!?

תלמוד לומר: "ונראה בשמחתכם".

אמר הנביא "ונראה בשמחתכם", ולא אמר "ואני אראה בשמחתכם", ומשמע שכך אמר הנביא: אני ואחיכם ושונאיכם ומנדיכם — כולנו נראה בשמחתכם.

שמא תאמר, שדברי הכתוב "והם יבשו" מתייחסים לאלו שאינם תלמידי חכמים, והללו, על אף שהם מכלל ישראל, יבשו לעתיד לבוא?

תלמוד לומר: "והם יבשו". משמע, רק נכריים, שאינם מאתנו, ואינם נקראים על שם ישראל — יבשו, וישראל — ישמחו!

מנדיכם, למען שמי יכבד ה', ונראה בשמחתכם, והם יבשו".

דרש רבי יהודה ברבי אלעאי: מאי, מהו הביאור בהא דכתיב בספר ישעיהו [סו] "שמעו דבר ה', החרדים אל דברו! אמרו אחיכם, שונאיםכם, מנדיכם: למען שמי יכבד ה', ונראה בשמחתכם, והם יבשו!"?

"החרדים אל דברו" — אלו תלמידי חכמים, בעלי תלמוד, שהם "תלמידים של חכמים", והיינו, ששימשו הרבה חכמים, ושמעו מכל אחד מהם את טעמי משנתם, בענינים שונים. לפי שאין הכל בקיאים בכל הענינים בשוה, ולכן מי שלומד מכמה חכמים, יכול לדעת את התורה באופן יותר מעולה, ממי שלומד רק מחכם אחד.

"אמרו אחיכם" — אלו בעלי מקרא, שהם נחשבים כ"אחים" לבעלי הגמרא, לפי שבעזרתם הם יודעים להורות הלכה. ואין הם מורים הלכה מתוך המקרא, כיון שאין בו תורה שבעל פה.

"שונאיםכם", שונאיהם של בעלי התלמוד — אלו "בעלי משנה", השונאים את בעלי התלמוד, לפי שבעלי תלמוד אומרים על בעלי משנה שהם "מבלי עולם" [מלשון בלאי, הפסד], כפי שנאמר במסכת סוטה, שה"תנאים" [אותם אנשים השונים פרקי משניות בלבד] הם "מבלי עולם", לפי שמורים הלכה מתוך משנתם גרידא, בלי להבין טעמיה.

### הדרן עלך אלו מציאות

אומרם, כדי לקבוע את ההלכה כמותו. לכן אמרו בכרייתא שהעוסק בתלמוד — אין לך מדה גדולה מזו, כדי שיתנו לב לטעמי המשנה, כפי שעשו אז, בימי רבי.

המסכתות: דברי נזיקין לבדם, ודברי יבמות לבדם, ודברי קדשים לבדם. ועוד דבר עשה רבי, שכשנראו לו דברי יחיד, שנה את דבריו סתם, בלי שהזכיר את שם